

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ**

POLİS AKADEMİYASI

**“DAXİLİ İŞLƏR ORQANLARININ İNZİBATİ FƏALİYYƏTİ”
KAFEDRASI**

“İnzibati hüquq” fənni üzrə

M Ü H A Z İ R Ə

(əyani təhsilalanlar üçün)

Mövzu № 4. “İnzibati hüquq münasibətləri”

Tərtib etdi: “DİO-nun inzibati fəaliyyəti” kafedrasının rəisi,
polis polkovniki, h.ü.f.d., dosent Rafiq Nəcəfquliyev

Mühazirə kafedranın iclasında müzakirə olunmuş və təsdiq edilmişdir.

Protokol № _____ 2016-cı il

Dəyişiklik və əlavə edilib: _____ 2018-ci il.

Əlavə edilib: _____ 2019-cu il.

Dəyişiklik və əlavə edilib: _____ 2020-ci il.

Bakı – 2016

Mövzu № 4. İnzibati hüquq münasibətləri

Plan:

Giriş

1. İnzibati hüquq münasibətlərinin anlayışı və əsas xüsusiyyətləri.
2. İnzibati hüquq münasibətlərinin quruluşu və növləri.

Nəticə

İstifadə və tövsiyə edilən mənbələr:

1. “Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası”. Bakı, Hüquq Yayın evi 2016.
2. “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 2015.
3. “Vətəndaşların müraciətləri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 2015.
4. “İnzibati icraat haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 2011.
5. “Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsi”. Bakı, 2016.
6. “Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosesual Məcəlləsi”. Bakı, 2011.
7. “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Qanunu. Bakı, 2015.
8. “Vətəndaşların hüquq və azadlıqlarını pozan qərar və hərəkətlərdən (hərəkətsizlikdən) məhkəməyə şikayət edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 1999.
9. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 iyun 2012-ci il tarixli 648 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Yerli icra hakimiyyətləri haqqında Əsasnamə.
10. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 27 sentyabr 2003-cü il tarixli 935 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət orqanlarında, dövlət mülkiyyətində olan və paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə məxsus olan hüquqi şəxslərdə və büdcə təşkilatlarında kargüzarlığın aparılmasına dair Təlimat”.
11. DİN-in 03 noyabr 2011-ci il tarixli 680 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Tərədilmiş və ya hazırlanan cinayət və hadisələr barədə məlumatların qəbulu, qeydiyyatı və baxılması qaydaları haqqında Təlimat.
12. Dərslik. “İnzibati hüquq” Abduləli Abdullayev, Fəxrəddin Nağıyev. Bakı 2008.
13. Dərslik. “Административное право”. Abduləli Abdullayev, Fəxrəddin Nağıyev. Bakı, 2008.
14. Dərs vəsaiti “İnzibati hüquq” ümumi hissə. Vaqif Abışov, Aleksandr İsmayılov, Rafiq Nəcəfquliyev. Bakı, MBM mətbəəsi, 2014.
15. Dərslik. “İnzibati hüquq” Rafiq Nəcəfquliyev. Bakı, 2018.
16. İdarə Hukuku Dersləri. Kemal Gözler. Üçüncü Baskı. Bursa 2005.
17. Берлач А.И. Административное право Украины: Учеб. Пос., Университет “Украина”, 2005., 472 с.
18. Dərslik. «Административное право» D.N. Вахрах, V.B. Россински, Y.N. Стариков. Москва 2005.
19. Учебное пособие. Административное право. Мазурин С.Ф., Прокофьев. СПб, 2019. – 312 с.
20. Актуальные проблемы административного права и административного процесса: Сборник научных статей / Отв. ред. М. А. Шатина. — М.: РГУП, 2017. — 280 с.

21. Administrative law by the late Sir William Wade and Christopher Forsyth. Great Clarendon Street, Oxford, United Kingdom-2014.
22. <http://www.e-qanun.az>
23. <http://www.preslib.az>.

Giriş

Azərbaycan Respublikasının hüquq sistemində inzibati hüququn mahiyyəti, sosial təyinatı və rolu barədə məlumatları əldə etmək onu təşkil edən hüquq normalarının təhlilini aparmaqla daha da asanlaşır.

Məlumdur ki, hüquq norması təyinatı baxımından müəyyən davranış qaydasıdır. Bu normalara əməl olunması üçün müxtəlif növ təşkilati, izahedici və həvəsləndirici vasitələrdən istifadə olunur. Hüquq normasına riayət etməyənlərə qarşı hüquqi məcbur etmə tədbirləri qismində intizam, inzibati və cinayət məsuliyyəti tətbiq olunur. Qeyd edilən xüsusiyyətlər bütünlükdə inzibati hüquq normalarına aid edilir.

Hüquq elmində bir mənalı olaraq qəbul edilən yanaşmalardan biri də budur ki, hüquq normasının bilavasitə tənzimləyici funksiyasının (vəzifəsinin) yerinə yetirilməsi üçün onun bütün struktur elementlərinin mövcudluğu zəruridir. Bəzən inzibati hüququn mənbələri olan bir sıra normativ hüquqi aktların məzmununun təhlilində hüquq normasının hər üç elementini görmürük.

“Normativ hüquqi aktlar” haqqında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanununa əsasən, icra hakimiyyəti subyektlərinə normativ hüquqi aktlar qəbul etmək hüququ verilmişdir. Adı çəkilən konstitusiyaya qanununa əsasən, fərman və ya digər normativ hüquqi akt qanunla ziddiyyət təşkil etdikdə qanun tətbiq edilir.

Qanunvericinin mövqeyindən aydın olur ki, icra hakimiyyəti sistemində daxil olan səlahiyyətli orqanlar tərəfindən qəbul olunan normativ hüquqi aktların normaları hüquqi qüvvəsinə görə konstitusiyaya, konstitusiyaya qanunları, həmçinin qanunların normalarına nisbətdə aşağı qüvvəli hesab olunur. Başqa sözlə desək, icra hakimiyyəti subyektləri tərəfindən qəbul edilmiş İnzibati hüquq normaları konstitusiyaya və qanun normalarına münasibətdə “ikinci dərəcəli” sayılır. Bunun səbəbi axırıncıların hüquqi əhəmiyyətinə görə ilkin xarakterə malik olması və icra hakimiyyəti subyektləri tərəfindən qəbul edilən İnzibati hüquq normalarının birincilərdən yaranmasıdır.

Yuxarıda qeyd edilənlər (tam olaraq) mühazirə planı əsasında suallara aydınlıq gətirilməklə sahəvi qanunlar və digər normativ hüquqi aktların müddələrinin təhlil edilməsi yolu ilə sizlərə izah ediləcəkdir.

Sual 1. İnzibati hüquq münasibətlərinin anlayışı və əsas xüsusiyyətləri

Azərbaycan Respublikasının hüquq sistemini təşkil edən hüquq sahələri müxtəlif ictimai münasibətləri tənzimləyir. Bu hüquq sahələri sırasına aid olan inzibati hüquq spesifik tənzimləmə predmetinə malikdir. İnzibati hüququn predmetini dövlət idarəetmə sahəsində icra hakimiyyətinin təşkili və həyata keçirilməsi zamanı yaranan, dəyişən və xitam olunan ictimai münasibətlər təşkil edir. Həmin ictimai münasibətlər İnzibati hüquqi münasibətlər adlanır.

İnzibati hüquq münasibətləri hüquq münasibətlərinin bir növü olub, məzmun baxımından dövlət idarəetmə sistemində icra hakimiyyətinin təşkili və həyata keçirilməsi zamanı yaranan, dəyişən və xitam olunan ictimai münasibətlərdən təşkil olunur. O, hüquq münasibətlərinin növlərindən biri olmaqla, axırıncıya xas olan əlamətləri (xüsusiyyətləri) özündə cəmləşdirir.

Hüquq münasibətlərinə xas olan əsas əlamətlər (xüsusiyyətlər) İnzibati hüquq münasibətlərinə də aiddir. Bu əlamətlər (xüsusiyyətlər) aşağıdakılardır:

- hüquq normasının tənzimləyici təsirinin nəticəsi kimi hüquq münasibəti yaranır;
- hüquq münasibətlərində tərəflərin hərəkətləri (davranışları) hüquq normaları ilə tənzimlənir;
- hüquq münasibətlərinin tərəfləri hüquq normaları ilə müəyyən edilmiş qarşılıqlı hüquq və vəzifələrin daşıyıcıları kimi çıxış edirlər;
- hüquq münasibətləri insanların (orqanların, müəssisələrin) şüurlu-iradəli fəaliyyətinin məhsulu olub, hüquq normaları əsasında yaranır. Hüquq münasibətlərinin iştirakçıları hüquq normalarında nəzərdə tutulmuş hüquq və vəzifələri özlərinin iradəvi və şüurlu hərəkətləri vasitəsi ilə həyata keçirirlər;
- hüquq münasibətlərinə dövlət tərəfindən təminat verilir və zəruri hallarda dövlətin məcburetmə vasitələri ilə mühafizə olunurlar.

İnzibati hüquq münasibətləri dedikdə, İnzibati hüquq normaları vasitəsi ilə tənzimlənən idarəetmə xarakterli ictimai münasibətlər başa düşülür.

Bu münasibətlərdə tərəflər İnzibati hüquq normaları ilə müəyyən edilmiş və təminat verilmiş qarşılıqlı hüquq və vəzifələrin daşıyıcıları kimi çıxış edirlər.

İnzibati hüquq münasibətlərinin ümumi xüsusiyyətlərini tamamlayan bəzi amillərin tədqiqi məqsədmüvafiqdir. Həmin amillər əsasında İnzibati hüquqi münasibətlər başqa hüquq münasibətlərindən fərqləndirilir. Bunlar aşağıdakılardır:

- inzibati hüquq münasibətlərinin yaranma sahəsi (icra hakimiyyəti mexanizminin fəaliyyət göstərdiyi sahə);
- inzibati hüquqi tənzimlənmənin spesifik xüsusiyyətləri (idarəetmə subyektinin iradəsinin amiranə və birtərəfli ifadə edilməsi);
- inzibati hüquq normalarının hüquqi məzmunu.

İnzibati hüquq münasibətləri nəzəri və təcrübi baxımdan hər zaman diskussiya predmeti olmuşdur. Nəzərə alınmalıdır ki, ölkəmizdə iqtisadiyyatın liberallaşması, özəl sektorun payının artması, istehsalat və fermer təsərrüfatlarının qeyri-dövlət subyektləri tərəfindən idarə olunması İnzibati hüquq münasibətlərinin məzmununa dinamiklik verir. Bu zaman İnzibati hüquq münasibətləri məzmunca yenilənir.

Son dövrlərdə sahəvi fəaliyyəti həyata keçirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının gündəlik icraedici-sərəncamverici fəaliyyətində yaranan İnzibati hüquq münasibətləri də məzmun baxımından yenilənməklə, həmin qurumun fəaliyyətinin müasir tələblərə uyğunlaşdırılmasına və yeni inzibati təcrübənin yaranmasına zəmin yaradır. Bu sahələrdən biri də əhalinin ərzaq istehlakı sahəsində fəaliyyət göstərən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı olan Azərbaycan Respublikasının Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin

fəaliyyətidir. Adı çəkilən orqanın müasir dövr üçün fəaliyyəti keçmiş illərdən kifayət qədər (pozitiv mənada) fərqlənir.

İnzibati hüquq münasibətlərinin xüsusiyyətləri aşağıdakılardır:

1. İnzibati hüquq münasibətləri digər hüquq münasibətlərindən fərqli olaraq “hakimiyyət-tabeçilik” əsasında təşkil edilmiş hakimiyyət münasibətləridir. İnzibati hüquq münasibətlərinin “hakimiyyət-tabeçilik” xarakterli olması barədə fikirlərin mövcudluğuna müəyyən əsaslar dəlalat edir. Lakin onların “hakimiyyət-münasibəti” kimi hərfi mənada şərhə bir çox dəqiqləşdirmələri, araşdırmaları və əlavələri tələb edir. Qeyd etmək lazımdır ki, hüquq ictimai münasibətlərin xüsusi tənzimləyicisi olmaqla, özünün sosial və hüquqi məzmununa görə lazımi dərəcədə “hakimiyyət” başlanğıcını əks etdirir;

Dövlət idarəetmə fəaliyyətinin təbiəti idarəetmə subyektlərinin yeni hakimiyyət səlahiyyətlərinə malik olan tərəf kimi mövcudluq zərurətini tələb edir.

İdarəedən subyektin iradəsi (vahid idarəetmə iradəsi) müəyyən dərəcədə üstünlüyə malikdir. Onun şüurlu-iradəvi təsirinin idarəetmə obyektinə təsiri müvafiq davranışın tənzimlənməsinə yönəlmişdir. İdarəetmə obyektinin davranışlarının tənzimlənməsi təcrübi cəhətdən “göstəriş” kimi xarakterizə edilir. O, “hakimiyyət-tabeçilik” əlaqəsində körpü hesab olunur. Burada “göstəriş” sözü sərt formada səslənir. Real vəziyyətdə hər şey tənzimlənen vəziyyətlə bağlıdır. Bəzən, göstəriş daha sərt formada özünü büruzə verir.

İnzibati hüquq münasibətləri iştirakçılarının davranışlarına yumşaq formada təsir göstərmə kimi “icazə vermə” və “mükafatlandırma”-nı misal göstərmək olar.

Dövlət idarəetməsi hakimiyyət xarakteri daşdığından idarə olunanların iradələrinə, şüurlarına və davranışlarına tənzimləmənin təsir etmə prosesini digər formada təsvir etmək çətindir.

İnzibati hüquq münasibətlərinin “hakimiyyət münasibəti” kimi xarakterizəsi idarəedən tərəfin (idarəetmə subyektinin) “hakim mövqe tutma” vəziyyəti ilə müəyyən edilir. Bu halda “hakimiyyət-iradə başlanğıcı” özünün birbaşa ifadə formasını sosial idarəetmənin istənilən növünə xas olan, lakin müxtəlif formalarda ifadə olunan formada tapır. Dövlət idarəetmə sahəsində (icra hakimiyyətinin funksiyaları bilavasitə həyata keçirildikdə və ya İnzibati hüquq münasibətlərində) hüquqi cəhətdən o, qabarıq formada özünü büruzə verir. Bir çox hallarda bu səbəbdən onlar hakimiyyət münasibətləri kimi xarakterizə olunur.

2. Dövlət idarəetmə fəaliyyəti prosesində İnzibati hüquqi münasibətlər icra hakimiyyətinin vəzifə, funksiya və səlahiyyətlərinin təcrübi cəhətdən həyata keçirilməsi ilə birbaşa bağlıdır. Onların bu xüsusiyyəti hüquq münasibətlərinin istənilən iştirakçılarının davranışlarına müəyyən iz (yer) qoyur; onların vəzifə və hüquqları icra hakimiyyətinin mərkəzdə və yerlərdə təcrübi cəhətdən həyata keçirilməsi ilə hökmən bağlıdır.

İnzibati hüquq münasibətlərinin müəyyən edilmiş xüsusiyyəti mahiyyətcə, bir qayda olaraq dövlət və ictimai həyatın xüsusi sahələrində yaranmasından ibarətdir.

3. Dövlət idarəetməsi dövlətin xüsusi növ subyektlərinin fəaliyyət göstərdiyi sahələri əhatə edir. Ümumiyyətlə, onlar ya dövlət idarəetmə orqanları, ya da icra hakimiyyəti orqanları adlandırılır. Deməli, İnzibati hüquq münasibətlərində dövlət idarəetməsi öz əksini tapır. Dövlət fəaliyyətinin bu növündə müvafiq subyektlərin səlahiyyətləri ifadə olunur.

Müxtəlif İnzibati hüquq münasibətləri yalnız dövlət idarəetmə sahəsində yaranmır (burada mülki-hüquq münasibətləri də yaranma bilər), onların yaranma sahələri daha genişdir. İnzibati hüquq münasibətləri icra hakimiyyətinin səlahiyyətli subyektlərinin idarəetmə səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar (səbəbindən) yaranma bilər.

Vətəndaşlarla idarəetmə orqanları arasında yaranan İnzibati hüquq münasibətlərinin konkret məzmunu buna aiddir. Bu münasibətlərdə açıq-hüquqi marağın ifadə edilməsi əsasdır. Təhlili aparılan münasibətlərin vətəndaşlar arasında, həmçinin qeyri-hökumət təşkilatları arasında və onların təşkilatdaxili fəaliyyətində yaranması qeyri-mümkündür.

İnzibati hüquq münasibətlərinin bu xüsusiyyəti İnzibati hüquqi tənzimləmənin əsas obyektini təşkil edən idarəetmə fəaliyyəti (dövlətin iradəsini və marağını birbaşa və bilavasitə əks etdirməsi) ilə izah olunur. Bu subyektlər dövlətin adından fəaliyyət göstərməli və dövlət-hakimiyyət xarakterinə malik olmalıdırlar.

Bu baxımdan İnzibati hüquq münasibətlərində daim tərəflərdən biri icra hakimiyyətinin (geniş mənada - dövlət idarəetməsinin) rəsmi və səlahiyyətli subyekt olmasıdır. Başqa cür desək, İnzibati hüquq münasibətlərində müxtəlif tərəflərin iştirak etmələrinə baxmayaraq, onlarda daim mütləq tərəf olmalıdır (iştirak etməlidir), onlarsız bu növ münasibətlər ümumiyyətlə yaranma bilməzlər. Beləliklə, onlar yalnız aşkar-hüquqi maraq təmsil edən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının (vəzifəli şəxsin) mütləq iştirakı şəraitində yaranırlar. Bunun da birbaşa nəticəsində dövlət idarəetmə fəaliyyətinin “hakimiyyət təbiəti” özünü əks etdirir.

4. İnzibati hüquq münasibətləri mahiyyətinə görə təşkilatçılıq xarakterinə malikdir. Nəzərə almaq lazımdır ki, icra hakimiyyəti funksiyasının həyata keçirilməsi ilə “hüquq icraetmə” prosesinin təşkili təmin edilir. Burada “hüquq icraetmə” prosesi və bu prosesin struktur, kadr, maddi və digər rəməzlərlə təmin edilməsi yaranır. Məlum olduğu kimi, onlarsız dövlət idarəetmə mexanizminin fəaliyyəti qeyri-mümkündür.

İnzibati hüquq münasibətləri “təşkilati münasibətlərin” xüsusi növlərindən biri olub, yalnız idarəetmə aparatının özünəməxsus işinin təşkili məqsədini daşımır. O, özünün “təşkilətmə” çərçivəsindən kənara çıxan müxtəlif növlü təşkilati aspektləri də əhatə edir. Məsələn: quruluş mənasında müxtəlif idarəetmə strukturlarının təşkili və ya yeni yaradılan qeyri-hökumət təşkilatlarının qeydiyyatı və s.

İnzibati hüquq münasibətləri funksional mənada dövlət idarəetmə sahəsi ilə əlaqəsi olan bütün subyektlərin davranışlarına gündəlik tənzimləyici təsirlərin göstərilməsindən ibarətdir. İnzibati hüquq münasibətləri “təşkilatçılıq” xarakteri daşdıqda, dövlət idarəetmə orqanlarının xüsusi subyektlərinin fəaliyyəti ilə bilavasitə bağlı sayılır. Həmin hallarda xüsusi subyektlərin fəaliyyəti spesifik hüquq normaları (İnzibati hüquq normaları) əsasında yaranır.

5. İnzibati hüquq münasibətləri tərəflərin birinin təşəbbüsü ilə yaranır. Lakin onların yaranmasında ikinci tərəfin razılığı və ya istəyi bütün hallarda məcburi şərt kimi qəbul edilməməlidir. Onlar ikinci tərəfin istəyindən və ya razılığından asılı olmayaraq da yaranma bilər. Məsələn: nəqliyyat vasitəsinin sürücüsü tərəfindən ictimai qayda və əhalinin dincliyi nümayişkaranə şəkildə pozularsa, cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə edilərsə, yol hərəkəti qaydalarının müxtəlif üsullarla davamlı olaraq pozulması ilə müşayiət olunan qərəzli hərəkətlər edilərsə, inzibati xəta törədilmiş sayılır. Göründüyü kimi, qayda pozan sürücünün əməli nəticəsində İnzibati hüquq münasibəti yaranır və polis də dövlətin adından aidiyyəti tədbirləri həyata keçirəcəkdir.

İnzibati hüquq münasibətlərinin qeyd edilən əlaməti onu mülki-hüquq münasibətlərindən daha kəskin fərqləndirir. İnzibati hüquqi münasibətlərin bu, xüsusiyyəti hakimiyyət subyektlərinin iştirakının məcburi xarakter daşması ilə müəyyən olunur. Bu halda İnzibati hüquq normalarının subyektlərindən konkret olaraq məcburi sayılan hərəkətlərin edilməsi tələb edilir və nəticədə İnzibati hüquq münasibətləri yaranır. Beləliklə, göstərilən subyekt başqa tərəflə müqavilə əlaqəsinə girməmək şərti ilə öz təşəbbüsü və hərəkətləri ilə belə hüquqi nəticələri yaratmağa borcludur. Hüquq nəzəriyyə-

yəsindən məlum olduğu kimi, bu mülki-hüquq münasibətlərinə xasdır. İnzibati hüquq normaları faktiki olaraq “mümkün olan” davranışı deyil, İnzibati hüquq münasibətlərini yaradan tərəflər üçün “məcburi” davranışı dürüst ifadə edir.

6. İnzibati hüquq münasibətlərinin tərəfləri arasında mübahisələr də mümkündür. Məsələn: icra hakimiyyəti orqanı (vəzifəli şəxs) tərəfindən vətəndaşa qarşı tətbiq edilən tənbehlərin qanunauyğunluğu mübahisə doğura bilər. Bu mübahisə hüquq münasibətinin yaranmasına heç bir təsir göstərə bilmir, lakin bu narazılıq müəyyən hüquqi nəticələrin yaranmasına səbəb olur. Qüvvədə olan qanunvericiliyə görə vətəndaş onun barəsində qəbul edilən qərarın qanuni olub-olmamağını mübahisələndirmək hüququna malikdir. Konkret İnzibati hüquq mübahisələr bu formada yaranır. Qüvvədə olan İXM-in 128-ci maddəsi “İnzibati xətlər haqqında işlər üzrə qərarlardan şikayət və ya protest vermək hüququ” adlanır. Həmin maddəyə əsasən, barəsində qərar çıxarılmış fiziki şəxs, yetkinlik yaşına çatmayanların qanuni nümayəndəsi, hüquqi şəxsin nüma-yəndəsi, zərərçəkmiş şəxs, habelə müdafiəçi və nümayəndə tərəfindən inzibati xətlər haqqında işlər üzrə qərarlardan şikayət, prokuror isə protest verə bilər.

İnzibati xətlər haqqında işlər üzrə qərardan şikayət və ya protest aşağıdakı qaydada verilir:

- hakim qərarından - apellyasiya instansiyası məhkəməsinə;
- kollegial orqanın qərarından - kollegial orqanın olduğu yerin məhkəməsinə;
- səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından - yuxarı səlahiyyətli orqana (vəzifəli şəxsə) və ya məhkəməyə.

Məlumdur ki, mülki hüquq mübahisələrinin həll edilməsi üçün xüsusi prosessual qayda müəyyən edilmişdir (iddia icraatı). İnzibati hüquq mübahisələrinin həll edilməsi üçün də müvafiq qayda mövcuddur. Bir qayda olaraq, bu növ mübahisələri inzibati qaydada, yəni məhkəmədən kənar qaydada həll edirlər. Lakin bu o demək deyildir ki, İnzibati hüquq mübahisələri məhkəmə qaydasında mübahisələndirilə bilməz. Belə ki, 01 yanvar 2011-ci ildən ölkəmizdə qüvvəyə minən “İnzibati Prosessual Məcəllə” inzibati hüquq münasibətləri ilə bağlı mübahisələrin məhkəmə aidiyyətini, həmin mübahisələrə məhkəmədə baxılmasının və həll edilməsinin prosessual prinsiplərini və qaydalarını müəyyən edir.

İnzibati hüquq mübahisələrinin məzmunu mübahisələrin həll edilməsinin dövlət idarəetmə sahəsi çərçivəsindən kənara çıxmadığı ilə xarakterizə olunur. Bu mübahisələrin həll edilməsinin mahiyyəti belə hallarda səlahiyyətli icra hakimiyyəti orqanı (vəzifəli şəxs) tərəfindən mübahisə predmeti üzrə hüquqi hakimiyyət qərarının qəbul edilməsindən ibarətdir. Beləliklə, mübahisə vəziyyətini yaradan qərarın (hərəkətin) qanuniliyi bu qaydada yoxlanılır və yekun qərar qəbul edilir.

Qüvvədə olan qanunvericilik İnzibati hüquq mübahisələrinin həllinə prokurorluq orqanlarının nəzarət fəaliyyətinin dolaylı təsirini müəyyən etmişdir. Prokurorluq inzibati xətlər haqqında işlər üzrə icraatda səlahiyyətli icra hakimiyyəti subyektlərinin qeyri-qanuni qərarlarından protest vermək hüququna malikdir. Daha dəqiq desək, İXM-in 54-cü maddəsinə əsasən, prokuror öz səlahiyyətləri daxilində inzibati xətlər haqqında işlər üzrə icraat zamanı baş vermiş hər cür qanun pozuntusunun aradan qaldırılması üçün vaxtında qanunla nəzərdə tutulmuş tədbirlər görür və inzibati xətlər haqqında işlər üzrə icraatın aparılmasında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının, qanunların və digər qanunvericilik aktlarının tətbiqinə və icrasına prokuror nəzarətini həyata keçirir. Prokuror, həmçinin inzibati xətlər haqqında işlərin baxılmasında iştirak etmək, işin baxılması zamanı baş verən məsələlər üzrə rəy və ya vəsatət vermək, inzibati xəta haqqında iş üzrə qəbul edilən qərardan və ya qərardaddan protest vermək hüququna

malikdir. Prokuror inzibati xətalər haqqında işlər üzrə icraatın başlanması haqqında qərar qəbul etmək, inzibati xətalər haqqında işlərin baxılmasında iştirak etmək, işin baxılması zamanı baş verən məsələlər üzrə rəy və ya vəsatət vermək, inzibati xəta haqqında iş üzrə qəbul edilən qərardan və ya qərardaddan protest vermək hüququna malikdir.

7. Mülki hüquq münasibətləri üçün bir tərəfin digər tərəf qarşısında məsuliyyət daşması xasdır. İnzibati hüquqda isə, İnzibati hüquq normalarının tələblərinin pozulmasına görə tərəflərin məsuliyyətinin digər qaydası müəyyən edilmişdir. Qeyd olunan hallarda hüquq münasibətləri iştirakçılarının məsuliyyəti bir tərəfin ikinci tərəf qarşısında deyil, birbaşa dövlət qarşısında və onun adından çıxış edən müvafiq orqan (vəzifəli şəxs) qarşısında məsuliyyət daşması kimi başa düşülür. Bu onunla izah olunur, icra hakimiyyəti sahəsində aşkar hüquqi maraqların faktiki olaraq pozulması baş verir. Məhz bu səbəbdən icra hakimiyyəti orqanları (vəzifəli şəxslər) İnzibati hüquq normalarının tələblərini pozanlara qarşı müstəqil olaraq hüquqi təsir tədbirlərini (intizam və inzibati məsuliyyət tədbirləri) tətbiq etmək səlahiyyətlərinə malikdir.

Suala yekun olaraq qeyd edə bilərik ki:

İnzibati hüquq münasibətlərinin ümumi xüsusiyyətlərini tamamlayan bəzi amillərin tədqiqi məqsədmüvafiqdir. Həmin amillər əsasında İnzibati hüquqi münasibətlər başqa hüquq münasibətlərindən fərqləndirilir. Bunlar aşağıdakılardır:

- inzibati hüquq münasibətlərinin yaranma sahəsi (icra hakimiyyəti mexanizminin fəaliyyət göstərdiyi sahə);
- İnzibati hüquqi tənzimlənmənin spesifik xüsusiyyətləri (idarəetmə subyektinin iradəsinin amiranə və birtərəfli ifadə edilməsi);
- İnzibati hüquq normalarının hüquqi məzmunu.

İnzibati xətalər haqqında işlər üzrə qərardan şikayət və ya protest aşağıdakı qaydada verilir:

- hakim qərarından - apellyasiya instansiyası məhkəməsinə;
- kollegial orqanın qərarından - kollegial orqanın olduğu yerin məhkəməsinə;
- səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxs) qərarından - yuxarı səlahiyyətli orqana (vəzifəli şəxsə) və ya məhkəməyə.

Sual 2. İnzibati hüquq münasibətlərinin quruluşu və növləri

Hüquq münasibətlərinin bir növü olan inzibati hüquq münasibətləri digər hüquq münasibətlərinə xas olan ümumi əlamətlərə malikdir. Bununla yanaşı, İnzibati hüquq münasibətlərinin özünəməxsus xüsusiyyətləri də mövcuddur.

İnzibati hüquq münasibətləri dövlət idarəetməsi sahəsində - iqtisadi, sosial-mədəni və inzibati-siyasi sahələrin idarə edilməsində, həmçinin digər sahələrdə idarəetmə fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı yaranır.

Nəzərə alınması zəruridir ki, İnzibati hüquq münasibətləri müəyyən elementlərin məcmusundan ibarət olan daxili quruluşa malikdir. İnzibati hüquq münasibətlərinin quruluş elementlərinə aiddir:

- İnzibati hüquq münasibətlərinin subyektləri;
- İnzibati hüquq münasibətlərinin obyektləri;
- İnzibati hüquq münasibətlərinin hüquqi faktları.

İnzibati hüquq münasibətlərinin subyektləri inzibati hüquq və vəzifələrə malik olan fiziki və ya hüquqi şəxslərdir.

Qanunvericiliyin təhlilindən irəli gələrək, İnzibati hüquq münasibətlərinin subyektləri sırasına aşağıdakıları aid etmək olar:

- Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları;
- əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər;
- sığınacaq axtaran şəxslər, qaçqın və məcburi köçkünlər;
- dövlət orqanları və onların struktur bölmələri, həmçinin dövlət idarə, müəssisə və təşkilatları;
- qeyri-hökumət təşkilatları;
- dövlət orqanlarının və qeyri-hökumət təşkilatlarının qulluqçuları və xidmətçiləri.

Bütün hallarda İnzibati hüquq münasibətlərin subyektləri inzibati hüquqlara və vəzifələrə malik olmalıdır. Bu onların inzibati hüquq subyektivliyini yaradır. İnzibati hüquq subyektivliyi inzibati hüquq qabiliyyətindən və inzibati fəaliyyət qabiliyyətindən ibarətdir.

İnzibati hüquq qabiliyyəti dedikdə, şəxsin dövlət idarəetmə sahəsində inzibati hüquqlar və vəzifələr daşımaq (sahib olmaq) qabiliyyəti başa düşülür.

İnzibati fəaliyyət qabiliyyəti dedikdə, müəyyən yaş həddinə çatmaqla şəxsə dövlət idarəetmə sahəsində verilmiş hüquqları öz hərəkətləri ilə həyata keçirmək, üzərinə qoyulmuş vəzifələri yerinə yetirmək, bunun nəticəsində yeni hüquq və vəzifələr əldə etmək və öz davranışına görə hüquqi məsuliyyət daşımaq qabiliyyəti başa düşülür.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarında inzibati hüquq subyektivliyi onların doğulduğu vaxtdan yaranır və ölümləri ilə xitam olunur.

Dövlət orqanlarında, müəssisələrində, idarələrdə, təşkilatlarda və başqa dövlət təşkilatlarında inzibati fəaliyyət qabiliyyəti, onların müəyyən edilmiş qaydada təsis olunduqları (təşkil edildikləri) gündən yaranır.

Dövlət orqanlarının və qeyri-hökumət təşkilatlarının qulluqçularında inzibati hüquq subyektivliyi onların vəzifəyə təyin olunduqları gündən yaranır.

İnzibati hüquq normalarının tənzimlənməsinin ümumi obyektini başqa hüquq normalarında olduğu kimi ictimai münasibətlər, bilavasitə obyektini isə ictimai münasibətlərdə iştirak edən subyektlərin davranışları təşkil edir. Hər bir konkret İnzibati hüquq münasibətində onun iştirakçıları hüquq münasibətlərinin obyektini təşkil edən hüquqları və vəzifələri həyata keçirə bilirlər.

İnzibati hüquq münasibətlərinin obyektini həmin münasibətlərin yaranma səbəbi təşkil edir. Adı çəkilən hüquq münasibətlərin obyektlərinin iki növü fərqləndirilə bilər:

a) subyektin qanunauyğun davranışı nəticəsində yaranan İnzibati hüquq münasibətləri (məsələn: şəxsiyyət vəsiqəsinin və ya sürücülük vəsiqəsinin alınması ilə əlaqədar vətəndaşın DİO-nun aidiyyəti xidmətinə müraciəti);

b) subyektin qanunazidd davranışı nəticəsində yaranan İnzibati hüquq münasibətləri (məsələn: vətəndaşın inzibati xəta törətməsi).

İnzibati hüquq münasibətlərinin yaranmasında, dəyişməsində və xitam olunmasında hüquqi faktlar əsas rol oynayır.

Hüquq faktları - İnzibati hüquqi nəticələr yaradan hərəkət və ya hadisələrdir.

İnzibati hüquq münasibətləri İnzibati hüquq normaları ilə nəzərdə tutulmuş şəraitin mövcud olduğu hallarda yaranır, dəyişir və xitam olunur. Bunlar hüquqi faktlardır. Hüquq faktları kimi bəzən hərəkət və ya hadisə çıxış edir.

Hadisələr şəxslərin (fərdlərin) iradəsindən və ya davra-nışlarından asılı olmayaraq yaranan təzahürlərdir.

Qeyd edilməsi zəruridir ki, hər bir İnzibati hüquq münasibətləri onun iştirakçısının hüquq və vəzifələrinin müəyyən edilmiş qarşılıqlı əlaqələridir. İnzibati hüquq normaları ilə qabaqcadan tərəflərin səlahiyyətlərinin həcmi, onların qarşılıqlı hüquq və vəzifələri, eləcə də müvafiq vəzifələrin yerinə yetirilməməyinə və ya hüquqların pozulmasına görə hüquq məsuliyyətini müəyyən edilir. İnzibati hüquq münasibətlərində subyektlərin birinin hüququna (subyektiv) əsasən səlahiyyətləri, hər zaman digərinin hüquqi vəzifəsinə uyğun olmalı, yaxud əksini özündə ehtiva etməlidir. Hərəkətlər hüquqi fakt kimi subyektin iradəsinin “aktiv” ifadə edilməsinin nəticəsidir.

İnzibati hüquq münasibətlərinin növləri

İnzibati hüquq nəzəriyyəsində İnzibati hüquq münasibətləri məzmunu, iştirakçıların hüquq və vəzifələrinin nisbəti, habelə onları yaradan hüquqi faktların xarakteri və mühafizə üsulları baxımından fərqləndirilir.

1. İnzibati hüquq münasibətləri hüquqi məzmununa görə iki yerə bölünür:

- maddi İnzibati hüquq münasibətləri;
- prosessual İnzibati hüquq münasibətləri.

Maddi İnzibati hüquq münasibətləri dedikdə, dövlət idarəetmə sahəsində yaranan və inzibati hüququn maddi normaları ilə tənzimlənən ictimai münasibətlər başa düşülür. Belə ki, icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən vətəndaşların müraciətləri baxılması prosesində qanunla nəzərdə tutulan müddətlərə riayət edilməsi maddi İnzibati hüquq münasibətlərə misal ola bilər.

Prosessual İnzibati hüquq münasibətləri dedikdə, dövlət idarəetmə sahəsində yaranan, konkret fərdi işin həlli ilə bağlı olan və inzibati hüququn prosessual normaları ilə tənzimlənən ictimai münasibətlər başa düşülür.

İnzibati prosessual münasibətlərə misal olaraq vətəndaşların ərizə, təklif və şikayətlərinin dövlət idarəetmə orqanları (vəzifəli şəxslər) tərəfindən baxılması və həll edilməsi zamanı yaranan hüquq münasibətləri göstərmək olar.

Maddi və prosessual İnzibati hüquq münasibətlərinin qarşılıqlı əlaqəsi maddi münasibətlərin prosessual münasibətlər vasitəsi ilə yerinə yetirilməsini şərtləndirir. Bundan əlavə inzibati-prosessual münasibətlər hüququn bir sıra başqa sahələrinin hüquq münasibətlərinə xidmət edir, həmçinin onların yerinə yetirilməsini təmin edir. Daha dəqiq desək, inzibati prosessual münasibətlərin vasitəsi ilə maliyyə, əmək və hüququn başqa sahələrinin maddi münasibətləri həyata keçirilir.

2. İnzibati hüquq münasibətləri yaradan hüquqi faktlar xarakterinə görə iki yerə bölünür:

- qanunauyğun hərəkətlər əsasında yaranmış (meydana gəlmiş) İnzibati hüquq münasibətləri;

- qanunazidd hərəkətlər əsasında yaranmış (meydana gəlmiş) İnzibati hüquq münasibətləri.

Qanunauyğun hərəkətlər İnzibati hüquq normalarının tələbinə uyğun olur. İnzibati hüquq münasibətlərinin iştirakçıları olan subyektlərin qanunauyğun hərəkətlərini hüquqi fakt kimi göstərmək olar. Məsələn: vətəndaş tərəfindən şikayətin verilməsi ilə, ərizənin ünvanlandığı icra hakimiyyəti orqanı (vəzifəli şəxs) və vətəndaş arasında konkret İnzibati hüquq münasibət yaranır.

Hüquqi faktların inzibati hüquqi xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, hüquqi hərəkətlərin əsas növləri icra hakimiyyəti subyektlərinin hüquqi aktları hesab edilir. Qəbul edilmiş bu hüquqi aktlar fərdi xarakter daşıyır. Belə ki, bu aktlar konkret “ünvançıya” və ya inzibati işə aid olur. Onların birbaşa hüquqi nəticələri İnzibati hüquqi münasibətlərin yaranması, dəyişməsi və ya xitam olunmasıdır. Məsələn: vəzifəyə təyin etmə haqqında əmr, həmin şəxsin dövlət-qulluq münasibətlərinin yaranmasına səbəb olur.

Qanunazidd hərəkətlər İnzibati hüquq normalarının tələblərinə cavab vermir və məzmun baxımından onların tələblərini pozur. Bunlar intizam və inzibati xətalardır. Onların hər ikisi dövlət idarəetmə sahəsi üçün daha xarakterikdir.

3. Subyektlərin hüquq və vəzifələri və ya bir-birinə qarşı olan münasibətləri baxımından İnzibati hüquq münasibətləri iki qrupa bölünür:

İnzibati hüquq münasibətlərinə görə bir subyekt o birinə tabe olur (şaquli xətt üzrə subyektlərin hüquq münasibətləri, “hakimiyyət-tabeçilik”);

İnzibati hüquq münasibətlərinə görə subyektlər bir-birinin tabeçiliyində olmur (üfüqi hüquq münasibətləri, əlaqələndirmə münasibətləri (koordinasiya və razılaşdırma)).

Birinci qrupa aid olan subyektlər İnzibati hüquq münasibətlərinə görə tabeçilik baxımından biri-birinə tabe olurlar. Məsələn: aşağı səlahiyyətli orqan yuxarı səlahiyyətli orqana tabe olur, yaxud dövlət idarəetmə orqanlarının struktur bölmələrinin öz aralarındakı tabeçilik münasibətləri və s.

Şaquli xətt üzrə İnzibati hüquq münasibətləri, İnzibati hüquq münasibətinin bir subyektinin normativ aktının icrası qanunvericiliyə uyğun olaraq, başqa subyekt üçün məcburi xarakter daşıyan hallarda da yaranır. Belə ki, çox vaxt dövlət idarəetmə orqanı normativ akt qəbul etmək səlahiyyətinə malik olur. Qəbul edilmiş akt yalnız dövlət idarəetmə orqanının bilavasitə tabeçiliyində olan orqan və təşkilat üçün məcburi xarakter daşıyır. O, bəzən struktur aidliyi olmayan orqanlar, təşkilatlar, idarələr, müəssisələr, xidmətçilər və vətəndaşlar üçün də məcburi xarakter daşıya bilər.

Şaquli xətt üzrə yaranan İnzibati hüquq münasibətləri üçün bir tərəfin iradəsinin ifadə edilməsi əsasında yaranma daha xarakterikdir. Lakin bu zaman onları yaradan orqan və ya vəzifəli şəxsin səlahiyyətləri nəzərə alınır. Şaquli İnzibati hüquq münasibətləri hüquq münasibətinin başqa subyektinin iradəsindən kənar və ya asılı olmayaraq da yarana bilər.

İkinci qrupa aid olan subyektlər isə İnzibati hüquq münasibətlərinə görə bir-birinə tabe olurlar. Məsələn: dövlət idarəetmə sistemində inzibati hüquq münasibətlərinin iştirakçıları olan idarə, müəssisə, təşkilatlar quruluş baxımından bir-birinə tabe olmasalar da, bəzən, dövlət idarəetmə sistemində eyni bir vəzifənin yerinə yetirilməsi zamanı müstəqil formada hüquq və vəzifələrini həyata keçirirlər.

4. Müdafiə üsullarına görə İnzibati hüquq münasibətləri inzibati və məhkəmə qaydasında müdafiə olunanlara bölünür.

İnzibati hüquq münasibətləri iştirakçıların İnzibati hüquq normalarında ifadə olunan tələblərə uyğun davranışıdır. Bu tələblərin pozulması hallarında, onların inzibati və ya məhkəmə qaydasında müdafiəsinin zərurəti yaranır.

Təcrübi baxımdan İnzibati hüquq münasibətlərinin əksəriyyəti İnzibati hüquq subyektlərinin qanunauyğun davranışlarından, əsasən fəal (aktiv) hərəkətlərindən yaranır. İnzibati hüquq münasibətlərinin bir hissəsi də hüquqpozmalardan törədilməsi ilə əlaqədar olaraq yaranır. Məsələn: nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olan şəxs tərəfindən nəqliyyat vasitəsini alkoqoldan, narkotik vasitələrdən, psixotrop maddələrdən və ya güclü təsir göstərən digər maddələrdən istifadə olunması nəticəsində sərxoş vəziyyətdə idarə edilməsinə görə dövlət yol polis xidmətinin əməkdaşı arasında yaranan münasibətlər.

Qanunauyğun hərəkətlər əsasında yaranan İnzibati hüquq münasibətlərinin müdafiəsi onların qanunvericiliyə müvafiq olan dəqiq inkişafının təmin edilməsindən ibarətdir.

Hüquqpozmalar əsasında yaranan İnzibati hüquq münasibətlərinin müdafiəsinə aşağıdakı tələblər qoyulur:

- qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq onların inkişafı və xitam olunması;
- şəxsin hüquqlarının müdafiəsinin təmin edilməsi;
- qanunvericilikdə göstərilən məcburetmiş tədbirlərinin prosessual qaydalara ciddi riayət edilməsi ilə tətbiq edilməsi.

Dövlət-hakimiyyət orqanlarının fəaliyyəti prosesində qeyd edilən tədbirlərdən istənilən formada yayınmanın qarşısı qətiyyətlə alınmalıdır. İnzibati hüquq münasibətlərinin müdafiəsi bunlardan bilavasitə asılıdır.

Qeyd olunduğu kimi, qanunvericilikdə İnzibati hüquq münasibətlərinin müdafiəsinin iki üsulu (inzibati və məhkəmə üsulları) müəyyən edilmişdir.

İnzibati hüquq münasibətlərinin inzibati qaydada müdafiəsi icra hakimiyyəti orqanları (vəzifəli şəxslər) tərəfindən vətəndaşların şikayətlərinə və ərizələrinə baxılmasından və İnzibati hüquq münasibətlərinin yaranmasına, dəyişməsinə və xitam olunmasına nəzarətin həyata keçirilməsindən ibarətdir. Məsələn: qəbul edilmiş qərarların icrasına nəzarətin həyata keçirilməsi dövlət orqanlarının vəzifəsidir, yaxud hakimiyyət orqanları tərəfindən vəzifəyə təyin edilmiş vəzifəli şəxslər onlara qarşı tətbiq edilmiş intizam tənbehləri barədə şikayəti yalnız yuxarı instansiya orqanlara verə bilər.

İnzibati hüquq münasibətlərinin məhkəmə qaydasında müdafiəsi dövlət orqanlarının və vəzifəli şəxslərin qərarlarından (hərəkət və ya hərəkətsizliklərdən) verilmiş şikayətlər, habelə qüvvədə olan Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosessual Məcəlləsinin 1-ci maddəsinə əsasən inzibati hüquq münasibətləri ilə bağlı mübahisələrin məhkəmə qaydasında baxılmasını təsbit edir. Bununla yanaşı, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında hər kəsin hüquq və azadlıqlarının məhkəmədə müdafiəsinə təminat verilməsi barədə müvafiq müddəalar mövcuddur. Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının bu sahə üzrə müraciətləri də (şikayət vermə qaydasına dair normativ - hüquqi tənzimləmə) “Vətəndaşların hüquq və azadlıqlarını pozan qərar və hərəkətlərdən (hərəkətsizlikdən) məhkəməyə şikayət edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 11 iyun 1999-cu il tarixli Qanunu ilə tənzimlənir.

Nəticə

Mühazirənin mövzusunun planını təşkil edən sualların açıqlanması vasitəsi ilə əldə etdiyiniz nəzəri biliklərin əhəmiyyəti hər birinizin (dövlət idarəetməsində icra hakimiyyətinin həyata keçirilməsinin bir hissəsi olan - ərəzi polis orqanlarında xidmət prosesində) idarəetmənin məqsəd və vəzifələrinin arzuolunan səviyyədə təmin etmək kimi vəzifənin öhdəsindən gəlməyiniz üçün peşəkar zabit kimi formalaşmanıza xidmət edir. Digər tərəfdən isə öz xidməti vəzifələrinizi yerinə yetirən zaman idarəetmənin, dövlət idarəetməsinin və daxili işlər sahəsində idarəetmənin qarşısında duran vəzifələrin yerinə yetirilməsində qanunçuluq və dövlət intizamına ciddi riayət etmiş olacaqsınız.

“Polis haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən polisin əsas vəzifələri, 13-cü maddəsinə əsasən isə polis əməkdaşının ümumi vəzifələri, 14-16-cı maddələrində isə polisin fəaliyyətinin hər bir istiqaməti sahəsində polis əməkdaşının vəzifələri müəyyən edilmişdir.

Polis orqanlarının hər bir əməkdaşı, o cümlədən hər biriniz gələcəkdə ali təhsilli hüquqşünas kimi bu mövzu vasitəsi ilə əldə etdiyiniz anlayışlara və əsas müddəalara riayət etməklə, onların tələblərini yerinə yetirməklə birinci növbədə daxili işlər sahəsində idarəetmənin qarşısında duran vəzifələrin yerinə yetirilməsinə, ikinci növbədə isə polis əməkdaşı kimi xidmət göstərəcəyiniz aidiyyəti sahənin qarşısında duran vəzifələrin günün tələbləri baxımından yerinə yetirilməsinə nail olacaqsınız.

Mühazirəni yekunlaşdıraraq qeyd etmək istərdim ki, mühazirə prosesində əldə etdiyiniz nəzəri bilikləri, ümumi anlayışları, əsas müddəaları dərinlən mənimsəməklə və onları təcrübədə düzgün tətbiq etməklə, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 28 dekabr 2006-cı il tarixli 1880 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq olunmuş “Azərbaycan Respublikasında insan hüquqlarının müdafiəsi üzrə Milli Fəaliyyət Planı” və 27 dekabr 2011-ci il tarixli 1938 №-li Sərəncam ilə təsdiq edilən “Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramı” ilə nəzərdə tutulan tələb və vəzifələrin müasir tələblər baxımında həyata keçirilməsinə nail olacaqsınız.